

ТЕМА ВІЙНИ У ПОЕЗІЇ ЛІНИ КОСТЕНКО

Надієвська І.

Частину своїх поезій Ліна Костенко присвятила темі війни. Але це, напевне, недоречне слово — «присвятила», бо поетеса вистраждала, сама пережила страшні воєнні роки, свої спогади і душевні болі вона вилила, висповідала у своїх поезіях.

Коли почалася Велика Вітчизняна війна, майбутній поетесі було близько одинадцяти років. Ще дитиною Ліна Костенко навчилася бачити чуже горе та страждання і переживати їх як власні. Війна назавжди залишається в пам'яті тих, хто бачив її. За спогадами моїх бабусі та дідуся, які також були дітьми у ті роки, багато місяців, років та навіть десятиліть після Перемоги їм снилася та війна, відбившись у свідомості вогняними картинами воєнних дій, страшним гуркотом літаків та вибухів, стражданнями невинних людей з мирного населення та безглуздими смертями молодих солдатів.

Зображення війни у Ліни Костенко – це не історичні, скажімо так, твори, а справжня лірика: вона зображує не абстраговані картини воєнних дій, але себе, народ, живих людей у пеклі війни. Можливо, тому всіх так глибоко хвилюють ці твори, не залишаючи байдужими і нас, молоде покоління, яке, по суті, нічого не знає про ту війну.

«Мій перший вірш написаний в окопі», — пише поетеса. Твір належить до ранньої поезії Ліни Василівни. Спогади про повоєнні роки ще й досі живі... Вони болісно залишили свій слід у пам'яті, серці: «моє дитинство, вбите на війні». «Мій перший вірш написаний в окопі» -це той перший вірш, що його маленька дівчинка з містечка над Дніпром написала «мало не осколком» на стіні окопу, не зберігся: упав снаряд, і стіна з великими дитячими літерами осипалася. Тяжкі втрати хвилюють душу. В цей час поетеса пише про життя і слід, що залишає людина на землі. Світ здається похмурим, безрадіним, повним знедолених. Темою поезії є зображення перших кроків війни з усіма її наслідками як чогось страшного і жахливого. Не лише сама війна калічить людей і приносить страждання, а навіть спогади про неї. Вірш сповнений щирими переживаннями та емоціями. Ліна Костенко вражає поетичною відвертістю. Вона щиро відкриває своє серце перед читачем; її майстерність проявляється у зображенні трагічної правди війни. Людина відкриває для себе чаруючий світ поетичного слова.[1; 31]

Не у літературних журналах, ні у пафосних газетах, але на самій землі друкувались перші твори талановитої дівчини. Так само, як з цієї землі виходили ці твори, — з болю та страждань людей, — так у землю вони і йшли... Але і після закінчення війни для тих, хто бачив впритул смерть, вогонь і вибухи, не закінчується війна.

Вже минуло понад сімдесят років з часів закінчення війни, але й досі знаходять снаряди та міни, що не вибухнули тоді. І наша земля, ніби жива істота, намагається позбавитись металевих осколків у своєму тілі... Дивно і страшно, після стількох років люди і досі гинуть на тих ще мінах. «Пастораль ХХ сторіччя» — вірш трагічний і страшний. Перед нами розгортається

болюче, трагічне відлуння війни, яка не обминула жодної української родини. Простими словами послуговується поетеса, описуючи страшну картину смерті дітей від снаряду, але це вірш справляє таке враження, що мало хто може втримати сльози, читаючи його. За жанровою формою «пастораль» — ліричний твір, що вперше виник у Франції кілька сторіч тому і оспівував ідилічні картини життя пастухів та пастушок, любов, природу, легке та прекрасне буття людей. Але зовсім не такою є пастораль ХХ сторіччя — ідилічне перетворюється на трагічне, безтурботне існування — на суцільний біль та безглузду смерть невинних людей.[1; 32]

Війна — дике і протиприродне явище в людській історії. Насправді, чи потрібна вона звичайним людям? Війну розв'язують кілька людей, які мають високі державні посади, вони розв'язують її з власних інтересів, з власної жорстокості чи глупоти, прикриваючись високими ідеями, теоріями, псевдодержавними інтересами. А страждають у цій війні мільйони невинних мирних людей. «Тут обелісків ціла рота...» — ще один вірш Ліни Костенко, присвячений темі війни. «Лежать наморені солдати, А не проживши й півжиття!» — пише поетеса:

Хтось, може, має яку звістку,
Які неказані слова...
Тут на одному обеліску
Є навіть пошта польова.[2; 172]

У вірші звучать і пекучі спогади про пережите, і біль, викликаний спогляданням могильних плит військового кладовища. Авторка досягає великої сили художньої експресивності, використовуючи анафору, щоб передати розпач можливості щось змінити. Уживаючи неозначені займенники, Л. Костенко об'єднує почуття і тих, хто загинув, і тих, хто залишився живий. Поетеса говорить про безмежний борг живих перед мертвими, про життя, про смерть і безсмертя. Це підкреслює й метафора «обелісків ціла рота». Це своєрідна данина пам'яті всім загиблим в роки Великої Вітчизняної війни. Присвячено всім, хто не повернувся з поля бою, нагадує про себе нащадкам лише солдатськими обелісками. Поезія розкриває складний філософський смисл, який торкається проблем історичної пам'яті і людської духовності. Майбутнє починається кожної миті. Наше життя — це миттєвість між минулим і майбутнім. Поетеса формулює систему духовних цінностей, які варто брати з собою в майбутнє з безперервного потоку днів, що минають.

Поезії Ліни Костенко, написані про війну, залишають глибокий слід у душі читача, навіть якщо читач, на його щастя, не бачив ніколи війни і не має власних спогадів... Я думаю, це тому, що поетеса вносить своє, суб'єктивне у всі поезії. Вона не є істориком від літератури, але є людиною, яка ділиться своєю душею, своїм болем і спогадами. Тому вірші Ліни Костенко набувають загальнонародного, загальнолюдського звучання, залишаючись при цьому інтимною лірикою, щемливою та сповненою почуттів.

Між іншим, не страшні історичні документи із мільйонною статистикою загиблих та зниклих без вісти, а саме такі живі, справжні, «суб'єктивні» твори

можуть допомогти нам, сучасним людям, не тільки дізнатися більше про трагічні воєнні роки, але й не припуститися помилок минулого, зрозумівши, що чи не найбільшими цінностями є мир і спокій, щасливе дитинство, мирна праця, світла людська усмішка.

1. КостенкоЛ. . Вибране: збірка літературно-художніх творів./редактор: М. Н. Москаленко. – К.: Дніпро, 1989. – 564 с.
2. Поезія: Л. Костенко, О. Олесь, В. Симоненко, В. Стус. /редактор: Н. М. Максименко. – К.: Наукова думка, 2008. – 272 с.